

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВНУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
(НА ПРИКЛАДІ ФАКУЛЬТЕТУ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ)**

Ярош Я.Б., Малєончук Г.О.

ВСТУП

Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів є важливою складовою частиною розвитку освіти і науки в Україні. Волинський національний університет є осередком реалізації усіх освітніх процесів на Волині. У його структурі функціонує факультет історії, політології та національної безпеки, що має 76-річний досвід підготовки науково-педагогічних кадрів у галузях гуманітарних та соціально-поведінкових наук. З 1991 р. у ВНУ імені Лесі Українки здійснювався набір на навчання в аспірантурі за такими спеціальностями: 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія, 07.00.04 – археологія, 26.00.05 – музеєзнавство. Пам’яткознавство. З 2008 р. проводиться набір в докторантуру за спеціальністю 07.00.01 – історія України (032 – Історія та археологія)¹. Аспірантура із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія функціонує у ЗВО з 1997 р. спочатку як разова, а з 2007 р. як постійна². На даний момент на факультеті реалізується підготовка здобувачів третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти за чотирма освітньо-науковими програмами: «Історія та археологія», «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні», «Соціально-філософська антропологія», «Теоретичне релігієзнавство, релігійні інститути та процеси». Цей процес здійснюється на підставі відповідних нормативних актів, в тому числі розроблених та затверджених ВНУ

¹ Відомості про самооцінювання освітньої програми «Історія та археологія». URL: <https://public.naqa.gov.ua/v0/form-se/2279/view>.

² Відомості про самооцінювання освітньої програми «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні». URL: <https://public.naqa.gov.ua/v1/form-se/6314/view>.

імені Лесі Українки. Вони регламентують освітню та наукові складники підготовки докторів філософії. Створення умов, процедур і заходів у ВНУ імені Лесі Українки, що забезпечують ефективність освітніх та управлінських процесів, які безпосередньо впливають на якість результатів навчання здобувачів освіти, – це завдання внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Структуру системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти формують університетська спільнота, а саме: структурні підрозділи, науково-педагогічний персонал, здобувачі освіти, представники адміністрації і допоміжних служб, які діють у рамках своїх повноважень. Якість діяльності такої системи на факультеті історії, політології та національної безпеки ВНУ імені Лесі Українки щодо підготовки докторів філософії є метою даного дослідження.

1. Організаційне забезпечення підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Організація системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у ВНУ імені Лесі Українки діє на п'яти рівнях. Перший рівень – здобувачі вищої освіти. На першому рівні організації системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти здійснюються соціологічні опитування здобувачів вищої освіти щодо якості проведення навчальних занять, якості функціонування освітнього середовища, діяльності окремих структурних підрозділів, що супроводжують освітній процес, якості змісту професійної (зокрема, практичної) підготовки за освітньою програмою, а також якості академічного супроводу та підтримки.

Другий рівень – це гаранті освітньо-наукових програм, завідувачі кафедр, науково-педагогічні працівники, що працюють для ініціювання, формування та безпосередньої реалізації освітніх програм; виконання вимог та встановлених нормативів щодо якісної організації освітньої діяльності; здійснюють моніторинг та періодичний (щороку) перегляд освітніх програм; формують перелік вибіркового навчальних дисциплін, забезпечують їх вільний вибір здобувачами освіти через каталог вибіркового дисциплін; здійснюють моніторинг поточних, проміжних, підсумкових результатів навчання здобувачів вищої освіти, постійний професійний саморозвиток, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; запобігають та виявляють академічний плагіат у наукових роботах здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників.

Третій рівень організації системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти реалізується безпосередньо на факультеті (декан, заступники деканів, методична та вчена ради факультету) у таких напрямках: планування якості вищої освіти (якість освітніх програм, навчання, кадрового забезпечення), контроль рівня досягнення якості за освітніми програмами на усіх рівнях вищої освіти; управління якістю (методи та види діяльності оперативного характеру, що використовуються для виконання вимог до вищої освіти та встановлених нормативів, якість викладання); періодична організація за участю учасників освітнього процесу (здобувачів, гарантів освітніх програм, професорсько-викладацького складу, зовнішніх стейкхолдерів) моніторингу освітніх програм, навчальних планів, робочих програм навчальних дисциплін/силабусів на предмет їх відповідності сучасним вимогам ринку праці, потребам здобувачів вищої освіти; внутрішня перевірка якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти, відповідності випускників кваліфікаційним вимогам (організація оцінювання знань з окремих дисциплін); контроль за підготовкою та проходженням процедур зовнішнього та внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (внутрішній аудит освітніх програм, ліцензування та акредитація освітніх програм).

Четвертий рівень організації системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти – структурні підрозділи, що відповідають за реалізацію процедур і заходів щодо забезпечення якості вищої освіти (навчально-методичний відділ забезпечення якості вищої освіти; навчальний відділ; науково-методична рада; відділ аспірантури та докторантури; науково-дослідна частина: Наукове товариство аспірантів і студентів ВНУ імені Лесі Українки, Рада молодих вчених ВНУ імені Лесі Українки; Комітет з етики наукових досліджень; експертна рада та експертні фахові комісії Університету; комісія з питань біоетики; приймальна комісія; відділ кадрів; відділ технічних засобів навчання «Центр інноваційних технологій та комп'ютерного тестування»; відділ міжнародних зв'язків; відділ інформаційної політики; відділ молодіжної політики та соціальної роботи; студентська рада; Рада роботодавців; бібліотека; Асоціація випускників ВНУ імені Лесі Українки) і здійснюють такі функції: експертиза освітніх програм; оцінювання якісного складу науково-педагогічних і педагогічних працівників університету; надання методичної допомоги в організації освітнього процесу; організація роботи підрозділів університету щодо акредитації освітніх програм; забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і

науково-педагогічних працівників; організаційне, методичне забезпечення академічної мобільності здобувачів освіти та викладацького складу університету; підтримання найвищих стандартів доброчесності в усіх аспектах освітньо-наукової діяльності відповідно до етичних, правових та професійних норм, зобов'язань та стандартів; координація інноваційної, наукової і видавничої діяльності; заохочення та підтримка інноваційних і наукових досліджень та просування результатів цієї діяльності в академічних колах; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів вищої освіти, за кожною освітньою програмою; забезпечення функціонування та постійного удосконалення інформаційної системи університету для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; співпраця з бізнесом, допомога випускникам із працевлаштуванням, сприяння академічній мобільності студентів, аспірантів і викладачів, іншим формам інтернаціоналізації, просування освітніх послуг, співпраця з роботодавцями, суспільними організаціями; забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників і здобувачів вищої освіти університету; експертиза науково-методичних видань та проєктів науково-педагогічних працівників університету (зокрема, дистанційних курсів, електронних видань); встановлення оперативного зворотного зв'язку з випускниками університету та працевлаштуваннями; просування та підтримка студентських ініціатив, участь у забезпеченні якості та прийнятті важливих рішень; опитування здобувачів вищої освіти університету; моніторинг іміджу університету в освітньому просторі України тощо.

П'ятий рівень організації системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (наглядова рада, ректорат, вчена рада) передбачає: планування якості вищої освіти (формування стратегії, політики, цілей та вимог до якості вищої освіти в університеті); управлінські рішення щодо подальшого вдосконалення та розвитку системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; нормативно-правову підтримку процедур внутрішнього забезпечення якості освіти в університеті, затвердження нормативних актів, затвердження та закриття освітніх програм; покращення здатності університету виконувати вимоги усіх зацікавлених сторін до якості вищої освіти на основі результатів

вивчення задоволення якістю вищої освіти випускників та роботодавців³.

Положення про розроблення, затвердження, моніторинг, перегляд та закриття освітніх програм у ВНУ імені Лесі Українки є складовою частиною внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності університету, оскільки освітньо-наукова програма – це база, з якої розпочинається підготовка докторів філософії. Освітня програма розробляється на підставі вимог стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю, вимог професійних стандартів (за наявності) і відповідно до стратегії Університету та аналізу потреб ринку праці. На даний момент професійних та освітніх стандартів вищої освіти за спеціальностями, за якими здійснюється підготовка докторів філософії, Міністерством освіти і науки України не затверджено. Запровадженню нової освітньої програми передують аналіз та оцінювання доцільності її запровадження, аналіз кадрового складу для забезпечення освітньої програми, який проводиться ініціативною групою. До складу ініціативної групи входять здобувачі вищої освіти, представники ради молодих вчених, випускники, роботодавці, академічна спільнота та інші зацікавлені особи. У разі затвердження рішення Вченої ради факультету щодо запровадження освітньо-наукової програми затверджується група забезпечення та гарант освітньо-наукової програми. Проекти освітньої програми, навчального плану не пізніше ніж за місяць до її затвердження на засіданні вченої ради факультету обговорюються здобувачами вищої освіти, випускниками, викладачами, стейкхолдерами, адміністрацією університету шляхом проведення спільних засідань, круглих столів, зборів, оприлюднення проєктів освітньої програми, навчального плану у відкритих джерелах, на вебсторінці факультету⁴. За результатами громадського обговорення проводиться засідання кафедри і групи забезпечення та вносяться

³ Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

⁴ Громадське обговорення освітніх програм ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/hromadske-obhovorennya>; Порядок формування освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за першим (бакалаврським), другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим, освітньо-творчим) рівнями вищої освіти денної (очної) та заочної форм навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

відповідні зміни, доповнення до освітньої програми і навчального плану, які обговорюються та затверджуються вченою радою факультету⁵. Залучення до розробки освітньо-наукової програми усіх зацікавлених сторін є запорукою її якості. Окрім того, важливим у цьому процесі є вивчення досвіду реалізації освітніх програм за конкретною спеціальністю в інших закладах вищої освіти в Україні та за кордоном. Зокрема, під час підготовки освітньо-наукової програми «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні» вивчено досвід кількох вітчизняних освітньо-наукових програм зі спеціальності 052 Політологія. Серед них ті, які реалізуються у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Донецькому національному університеті імені Василя Стуса, Ужгородському національному університеті, Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Аналіз цих освітньо-наукових програм допоміг у формулюванні окремих фахових компетентностей та програмних результатів навчання освітньо-наукової програми зі спеціальності Політологія на факультеті історії, політології та національної безпеки. Перейнято досвід читання окремих освітніх компонентів, враховано досвід міжнародної кредитної мобільності здобувачів⁶.

У вересні 2021 р. створено Раду роботодавців при факультеті. Основними завданнями Ради є надання рекомендацій щодо вдосконалення освітніх програм і навчальних планів за спеціальностями факультету відповідно до вимог роботодавців; сприяння в отриманні студентами факультету досвіду роботи через підтримку організації виробничої практики/стажувань; допомога факультету у залученні практикуючих фахівців до роботи зі здобувачами вищої освіти, викладання та обміну досвідом; сприяння поглибленню профорієнтаційної діяльності факультету історії, політології та національної безпеки⁷.

⁵ Положення про розроблення, затвердження, моніторинг, перегляд та закриття освітніх програм у ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

⁶ Відомості про самооцінювання освітньої програми «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні». URL: <https://public.naq.gov.ua/v1/form-se/6314/view>.

⁷ Положення про раду роботодавців факультету історії, політології та національної безпеки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/fakultet-istoriyi-politolohiyi-ta-natsionalnoyi-bezpeky>.

Управління реалізацією освітньої програми здійснюється: деканом факультету (матеріально-технічне, інформаційне та навчально-методичне забезпечення, профорієнтаційна робота з потенційними вступниками, взаємодія із зацікавленими сторонами, забезпечення якості освітньої програми, що реалізується, організація проведення самооцінювання освітньої програми та освітньої діяльності); гарантом освітньої програми (організація розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми та навчального плану, аналіз та впровадження кращого досвіду світової та вітчизняної вищої освіти в зміст і технологію реалізації освітньої програми, контроль відповідності групи забезпечення освітньої програми чинним ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності, проведення самооцінювання освітньої програми та освітньої діяльності)⁸.

У системі вищої освіти на третьому освітньо-науковому рівні педагогічна практика є компонентом професійної підготовки до науково-педагогічної діяльності та видом практичної діяльності аспірантів щодо здійснення навчально-наукового процесу у вищій школі, включаючи викладання спеціальних дисциплін, організацію навчальної діяльності студентів, науково-методичну роботу з дисциплін, набуття вмінь і навичок практичної викладацької діяльності. У ВНУ імені Лесі Українки її організація та здійснення регламентується Положенням про педагогічну практику аспірантів Східноєвропейського університету імені Лесі Українки⁹. Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспіранта покладається на наукового керівника або завідувача кафедри, за якою закріплений даний здобувач. Безпосереднє керівництво та контроль за виконанням плану практики аспіранта здійснюється його науковим керівником, який: забезпечує чітку організацію, планування та облік результатів практики; затверджує загальний план-графік проведення практики, її місце в системі індивідуального планування аспіранта; добирає дисципліни, навчальні групи для проведення педагогічної практики; надає методичну допомогу в

⁸ Положення про розроблення, затвердження, моніторинг, перегляд та закриття освітніх програм у ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

⁹ Положення про педагогічну практику аспірантів Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2020-11/Polozhennya-pro-praktyku.pdf>.

плануванні та організації навчальної взаємодії; контролює роботу практиканта, відвідування занять та інші види його роботи зі слухачами, студентами, вживає заходи щодо ліквідації недоліків в організації практики; готує відгук про проходження практики¹⁰.

Персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів і форм здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, освітніх компонентів і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія реалізується через індивідуальний план освітньо-наукової роботи аспіранта. Складовою частиною індивідуальної освітньої траєкторії є вибіркові дисципліни, які представлені у навчальному плані до освітньо-наукової програми. Порядок вибору варіативних освітніх компонентів задекларований у Положенні про порядок формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки¹¹.

У ВНУ імені Лесі Українки сформовано Каталог вибірових дисциплін, де містяться описи до дисциплін вільного вибору. Здобувач вищої освіти реалізує свій вибір у системі «ПС-Журнал успішності-Web», яка синхронізована з Каталогом вибірових дисциплін¹². Аспіранти, які навчаються за освітньо-науковими програмами, мають право обирати освітні компоненти вільного вибору, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти та /або інших освітньо-наукових програм підготовки здобувачів ступеня доктора філософії, які пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження, за погодженням із науковим керівником¹³.

¹⁰ Положення про педагогічну практику аспірантів Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2020-11/Polozhennya-pro-praktyku.pdf>.

¹¹ Положення про порядок формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

¹² Каталог освітніх програм та вибірових дисциплін ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/all-educations>.

¹³ Положення про порядок формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

Основні аспекти освітнього процесу здобувачів освітнього ступеня «Доктор філософії» висвітлено у Положенні про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки¹⁴. Положення регламентує особливості прийому на навчання в аспірантурі, призначення керівника, визначення тематики дисертаційного дослідження, особливості графіку навчального процесу, його науково-методичного забезпечення, формування індивідуального плану освітньо-наукової роботи аспіранта, за яким навчається аспірант упродовж усього терміну навчання. Декларується також можливість визнавати результати навчання, отримані у формальній, неформальній та інформальній освіті, здійснювати навчальний процес з елементами дуальної освіти, реалізувати право на академічну мобільність¹⁵.

Наявність нормативно-правової бази та дієвої системи із забезпечення якості підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у ВНУ імені Лесі Українки є результатом успішної діяльності університету, що націлена на якісну підготовку науково-педагогічних та наукових кадрів.

2. Наукова складова підготовки докторів філософії

Наукова складова частина освітньо-наукової програми є невід'ємною частиною навчального плану аспіранта, яка відображається в індивідуальному плані освітньо-наукової роботи аспіранта та передбачає проведення власного наукового дослідження під керівництвом одного або двох наукових керівників та оформлення його результатів у вигляді дисертації. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії – кваліфікаційна наукова робота, виконана здобувачем ступеня доктора філософії особисто, яка пропонує розв'язання актуального наукового завдання в певній галузі знань або на межі кількох галузей, результати якої становлять

¹⁴ Положення про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/viddil-aspirantury-i-doktorantury/normativno-pravova-baza/>.

¹⁵ Положення про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/viddil-aspirantury-i-doktorantury/normativno-pravova-baza/>.

оригінальний внесок у суму знань відповідної галузі та оприлюднені у відповідних публікаціях. Тема дисертаційної роботи здобувача вищої освіти узгоджується з науковим керівником, обговорюється на засіданні кафедри, подається на розгляд наукової ради та затверджується на вченій раді університету протягом двох місяців з моменту зарахування в аспірантуру¹⁶.

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюється разовою спеціалізованою вченою радою для проведення захисту на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації. Стан готовності дисертації аспіранта до захисту визначається науковим керівником (або консенсусним рішенням двох керівників) та висновком про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів роботи, затвердженим протоколом засідання кафедри. Разова рада утворюється закладом, в якому здобувач виконав акредитовану освітньо-наукову програму. Питання утворення разової спеціалізованої вченої ради університету та присудження нею ступеня доктора філософії регулюється Положенням про здобуття наукового ступеня (атестацію) доктора філософії у Волинському національному університеті імені Лесі Українки¹⁷.

Складовою частиною наукової підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є наукове стажування. Механізм організації та проходження наукового стажування аспірантів регламентовано у відповідному положенні¹⁸. Метою наукового стажування є підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки учених, проведення оригінальних авторських досліджень з використанням сучасного обладнання і технологій, опанування новітніх унікальних методів, набуття досвіду провадження науково-

¹⁶ Положення про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/viddil-aspirantury-i-doktorantury/normatyvno-pravova-baza/>.

¹⁷ Положення про здобуття наукового ступеня (атестацію) доктора філософії у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Polozhennya-pro-atestatsiyu.pdf>.

¹⁸ Положення про наукове стажування аспірантів, докторантів, наукових і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Polozhennya-pro-naukove-stazhuvannya.pdf>.

дослідної та викладацької діяльності, забезпечення інформаційного обміну та розширення наукових контактів. Зокрема, серед здобувачів факультету історії, політології та національної безпеки О. Харитонюк у липні – вересні 2019 р. проходила стажування у Європейській асоціації корпоративних юристів (м. Брюссель) у рамках участі у проєкті «Міст до ринку праці», у 2020 р. – у Карловому університеті (м. Прага) у рамках гранту Вишеградської групи. Здобувач А. Бугайчук у 2021/2022 н.р. брав участь у міжнародних конференціях, що проводив Університет прикладних наук ISMA (м. Рига) та Ca' Foscari University of Venice's (м. Венеція)¹⁹.

Важливою складовою частиною атестації наукових кадрів на факультеті стала діяльність Спеціалізованої вченої ради К 32.051.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальностями 07.00.01 – історія України, 26.00.05 – музеєзнавство. Пам'яткознавство. Її функціонування було започатковане рішенням президії Вищої атестаційної комісії України № 4-06/7 від 8 жовтня 2008 р. Головою спеціалізованої вченої ради затверджено доктора історичних наук, професора, проректора з навчальної роботи університету С. Гаврилюк – фахівця з проблем пам'яткознавства і музеєзнавства західних етнічних українських земель XIX – початку XX ст. Заступником голови спеціалізованої ради призначено доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри новітньої історії України В. Барана, вченим секретарем – кандидата історичних наук, доцента В. Надольську.

Упродовж 2010–2016 рр. на засіданнях спецради захищено 46 кандидатських дисертацій. З 2017 р. обов'язки голови спеціалізованої вченої ради виконував А. Шваб – доктор історичних наук, доцент, декан історичного факультету. Упродовж 2017–2019 рр. відбувся захист 11 кандидатських дисертацій. До складу спеціалізованої вченої ради увійшли науковці історичного факультету університету, які вивчають історію України від давнини до сучасності, працюють над дослідженням як регіональних, так і загальних проблем історії. Ці вчені мають значний досвід підготовки наукових кадрів, апробації результатів наукових студій, є

¹⁹ Відомості про самооцінювання освітньої програми «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні». URL: <https://public.naqa.gov.ua/v1/form-se/6314/view> .

ініціаторами низки нових ідей у галузі української історії та пам'яткознавства.

У різні роки членами ради також були запрошені такі фахівці: О. Дем'янюк (професор, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти), М. Кабачинський (професор, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут), С. Пивоваров (професор, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник), Ю. Сорока (професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка), Н. Щербак (професор, Київський національний університет внутрішніх справ), Є. Ковальчук (доцент, Волинський краєзнавчий музей).

Робота спеціалізованої вченої ради була зосереджена на актуальних наукових проблемах, недостатньо розроблених у сучасній українській історіографії, зокрема давньої, нової і сучасної історії України, етнопонаціональних процесах на території регіону, політичних, соціально-економічних і культурно-релігійних відносинах на українсько-польському порубіжжі, питаннях українсько-польських взаємин, насамперед міжвоєнного періоду та Другої світової війни. Вагоме місце в роботі ради посіли теми, пов'язані з вивченням, збереженням і охороною національної культурної спадщини в різні періоди української історії²⁰.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 10 жовтня 2022 р. № 894 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки утворено спеціалізовані вчені ради з присудження наукового ступеня доктора наук: Д 32.051.03 зі спеціальностей 07.00.01 «Історія України», 07.00.02 «Всесвітня історія», головою ради призначено Людмилу Василівну Стрільчук, доктора історичних наук, професора; Д 32.051.09 зі спеціальності 23.00.02 «Політичні інститути та процеси», головою ради призначено Антоніну Миколаївну Шуляк, доктора політичних наук, професора²¹.

²⁰ 75 років успішної історії факультету історії, політології та національної безпеки / Упоряд. Я.Б. Ярош, В.К. Баран, В.А. Білик, С.В. Гаврилюк, О.М. Дмитренко, О.М. Каліщук, В.В. Надольська, Л.А. Понедельнік, Л.В. Стрільчук, О.Б. Ярош. Луцьк, 2021. 104 с.

²¹ Про рішення з питань присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань та внесення змін до деяких наказів Міністерства освіти і науки України : Наказ Міністерства освіти і науки України № 894 від 10.10.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-rishen-atestacijnoyi-kolegiyi-ministerstva10102022>.

На факультеті історії, політології та національної безпеки функціонує редакція «Літопису Волині» – наукового часопису, заснованого в 1953 р. у м. Вінніпег (провінція Манітоба, Канада) товариством «Волинь» та Інститутом дослідників Волині. У 2001 р. право на друк передано Волинському університету (Луцьк). Відтоді часопис виходить українською мовою двічі на рік. Наклад становить 100 примірників. Розповсюджується в Україні, США та Канаді. Основна тематика – історія, культура, природа, історичні постаті та населені пункти Волині й Волинського Полісся. Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі історичних, політичних наук та публічного управління (спеціальності 032 «Історія та археологія», 052 «Політологія», 281 «Публічне управління та адміністрування») відповідно до Наказу МОН України від 26 листопада 2020 р. № 1471 (додаток 3). Журнал індексується в міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus (Польща). Опубліковані матеріали – це результати досліджень вчених у гуманітарній сфері, які розкривають сутність цивілізаційного процесу на терені нашої держави та регіону Волинь зокрема²².

На факультеті склалося кілька наукових шкіл, що, безсумнівно, є результатом якісної підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів. Засновником однієї з них став доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та археології, заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти України Володимир Кіндратович Баран. Тематика цієї школи пов'язана з розробкою проблем історії України ХХ – початку ХХІ ст., зокрема питань суспільно-політичного, соціально-економічного, національно-культурного, церковно-релігійного життя України (зокрема, другої половини ХХ ст.), політичного, господарського і духовного життя Волині та Західного Полісся новітнього часу, утвердження незалежної Української держави; хід суспільних трансформацій на межі ХХ–ХХІ ст. Професор В. Баран опублікував понад 100 наукових праць, в тому числі сім індивідуальних монографій. Він є співавтором навчального посібника «Історія України» (кер. авт. кол. Ю. Зайцев; Львів, 1996, 1998, 2002, 2003), багатьох колективних монографій, співукладачем збірників документів і матеріалів «Літопис нескореної України» (Кн. 1, Львів, 1993), «Культурне життя в Україні. Західні землі» (Т. I, К., 1995), співукладачем книги «Петро Шелест: «Справжній суд історії ще

²² Літопис Волині. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/home>.

попереду»: спогади, щоденники, документи, матеріали» (Київ, 2003, 2004, 2011), «Україна після Сталіна: нарис історії 1953–1985 рр.» (Львів, 1992); «Україна в 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи» (Львів, 1996); «Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.) : у 15 т. Т. 13. Україна крізь віки» (Київ, 1999, співавтор В. Даниленко); «Україна: новітня історія (1945–1991 рр.)» (Львів, 2003); «Історія України: 1945–1953 рр.» (Львів, 2005); «Україна: західні землі: 1939–1941 рр.» (Львів, 2009, співавтор В. Токарський); «Зачистка»: політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр. Львів, 2014, співавтор В. Токарський). Під керівництвом В. Барана підготовлено до друку та опубліковано п'ять випусків «Збірника навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету Волинського державного університету імені Лесі Українки» (вип. 7–11, 2002–2006 рр.), 14 випусків «Історичних студій Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки» (вип. 11–14, 2006–2015 рр.), видано текстовий та ілюстративний матеріал колективної праці «Західне Полісся: історія та культура»²³.

Представниками наукової школи В. Барана є А. Корнейко (тема кандидатської дисертації «Суспільно-політичний розвиток України в 1953–1964 рр. (на матеріалах західних областей)»), (1999), В. Борщевич («Українська православна церква на Волині у 20–40-х рр. XX ст.»), (2000), М. Філіпович («Луцька «Просвіта» (1918–1935 роки)»), (2002), М. Тиский («Народний рух України: Волинська регіональна організація на зламі 80–90-х років»), (2005), А. Моренчук («Релігійні процеси в Україні у 1953–1964 роках (на матеріалах західних областей)»), (2006), Н. Сірук («Політичний контроль тоталітарної держави за культурно-науковою сферою України (друга половина 40-х – початок 50-х років XX ст.)»), (2008), В. Токарський («Політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр.»), (2011), О. Кузьмич («Трудова міграція громадян України до Республіки Польща у 1991–2008 рр. (на матеріалах Волинської області)»), (2012 р.), О. Павлович («Культурне життя на західних землях України в 1939–1941 рр.»), (2013), І. Савицька («Повсякденне життя населення України (1964–1985 рр.)»), (2015), Д. Гусак («Розвиток економіки Волинської області в другій половині

²³ Актуальні проблеми історії України. Наукова школа В.К. Барана. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Baran-shkola.pdf>.

60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст.»), (2015), Б. Зек («Луцьк в роки нацистської окупації (1941–1944 рр)»), (2016)²⁴.

Наукову школу на факультеті сформував кандидат історичних наук, професор кафедри історії України та археології, керівник лабораторії «Центр українсько-польських досліджень», відповідальний редактор наукового збірника «Україна – Польща: важкі питання» Микола Михайлович Кучерепа. Представники школи займаються дослідженням українсько-польських відносин в міжвоєнний період (1921–1939 рр.), в роки Другої світової війни та післявоєнні роки, українсько-польських відносин на сучасному етапі. Серед істориків, що здійснювали дослідження під керівництвом М. Кучерепи були: В. Вісин («Радянський режим у Волинській області (вересень 1939–червень 1941 рр.)»), (1997)), Р. Давидюк («Історія виникнення і діяльності Волинського українського об'єднання (1931–1939 роки)»), (1998)), Я. Мартинюк («Становлення та діяльність органів місцевого самоврядування на Волині (1919–1939 рр.)»), (2001)), Т. Вісіна («Український кооперативний рух у Волинському воєводстві в 20–30-х роках ХХ ст.»), (2002)), В. Милусь («Державна влада і православна церква на Волині у другій половині 40-х – 50-х роках ХХ ст.»), (2002)), В. Галуха («Комасація у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.)»), (2008)), О. Суцук («Радянська карально-репресивна система: 1944–1953 рр. (за матеріалами Волинської області)»), (2009)), В. Бойко («Українська РСР в Організації Об'єднаних Націй (1945–1964 рр.)»), (2013)), Л. Понедельнік («Літературно-мистецьке життя Волині міжвоєнного періоду (1921–1939 рр.)»), (2016), А. Мухаровська («Діяльність державних комісій щодо обліку збитків, заподіяних нацистськими загарбниками господарству і населенню у Волинській і Рівенській областях»), (2016), С. Щєблюк («Профспілковий рух у Волинському воєводстві в 1921–1939 рр.»), (2016)). Важливими стали міжнародні наукові семінари «Україна – Польща: важкі питання», координатором і керівником яких був проф. М. Кучерепа. Загалом було проведено тринадцять семінарів, у кожному з яких брали участь 30–40 істориків з України, Польщі, США, Німеччини. Під керівництвом М. Кучерепи у 1997–1999 і 2006–2008 рр. за кошти держбюджетного фінансування досліджувались наукові теми «Українсько-польські відносини на Волині (20–40-і роки

²⁴ Наукова школа Барана Володимира Кіндратовича. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/>

XX століття)», «Документація жертв міжнаціонального польсько-українського конфлікту в 40-х роках XX століття». Продовженням польсько-українських семінарів є діяльність під керівництвом М. Кучерепа лабораторії «Центр українсько-польських досліджень», створеної в університеті у листопаді 2006 р.²⁵.

Українсько-польські відносини стали предметом дослідження доктора історичних наук, професора Людмили Василівни Стрільчук. Основним її науковим доробком є 150 наукових праць, у тому числі п'ять монографій на тему українсько-польських відносин, а також захищені під її керівництвом кандидатські дисертації, що відповідають напрямку досліджень. Окрім того, Л. Стрільчук виступала організатором низки наукових всеукраїнських та міжнародних конференцій і круглих столів, присвячених проблемам сучасних українсько-польських відносин²⁶.

Питаннями соціальної історії волинських міст і містечок у XIX ст., історією церкви на Волині в XIX ст. займаються представники наукової школи кандидата історичних наук, доцента кафедри всесвітньої історії Оксани Миколаївни Карліної. Упродовж двадцяти років під її керівництвом було захищено одинадцять кандидатських дисертацій: Ю. Крамар («Політика державної асиміляції на Волині (1928–1938 роки)», (1998)), Г. Хлібовська («Польсько-німецькі відносини другої половини X – початку XIV століття у сучасній польській медієвістиці», (2000)), О. Лобко («Поміщицькі маєтки Правобережжя в умовах соціально-економічної трансформації 1831–1917 років (за матеріалами володінь графів Потоцьких)», (2008)), В. Білик («Греко-уніатська церква у Правобережній Україні наприкінці XVIII – у 30-х рр. XIX ст.», (2009)), Т. Трофімук («Рекрутська повинність єврейського населення у 1827–1874 рр. (на матеріалах Волинської губернії)», (2012)), О. Сажок («Культурно-просвітницька діяльність церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст.», (2012)), С. Мартинчук («Промисловий розвиток Волинської губернії наприкінці XVIII – на початку XX ст.» (2016)), О. Федчук («Волинська духовна семінарія в умовах радянської

²⁵ Українсько-польські відносини у XX ст. Наукова школа Кучерепа М.М. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Kucherepa-Naukova-Shkola.pdf>.

²⁶ Стрільчук Людмила Василівна. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/personal/stirilchuk-lyudmila-vasilivna>.

тоталітарної системи (1945–1964 рр.)», (2018)), А. Боярчук («Православне духовенство Волинської губернії: формування, матеріальне забезпечення, громадська та душпастирська діяльність», П. Леснича («Повсякденне життя міських поселень Волинської губернії другої половини ХІХ – початку ХХ ст.»), (2019), А. Кирилюк («Римо-католицькі монастирі Луцько-Житомирської дієцезії у кінці ХVІІІ – першій половині ХІХ століття»), (2021)²⁷.

Засновником наукової школи, представники якої займаються дослідженням історичного пам'яткознавства західних етнічних українських земель ХІХ–ХХ ст., є доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Світлана Віталіївна Гаврилюк. Коло наукових інтересів С. Гаврилюк – суспільно-політичне і культурне життя західних етнічних українських земель у ХІХ – на початку ХХ століть, що перебували під владою Російської імперії, насамперед охорона на їх теренах пам'яток історії та культури. У 2008 р. побачило світ друге, доповнене видання її монографії «Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (ХІХ – початок ХХ ст.)». С. Гаврилюк – автор розділів кількох колективних монографій, зокрема «Основи пам'яткознавства» (Київ, 2012), «Україна – Норвегія: тривале партнерство заради майбутнього» (Київ, 2017), упорядник наукових та науково-популярних видань про історію Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки тощо. Після захисту докторської дисертації дослідниця опублікувала майже шість десятків статей у фахових наукових виданнях, збірниках наукових конференцій. С. Гаврилюк є рецензентом низки монографій українських істориків, зокрема, Є. Ковальчук («Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки)» (Луцьк, 2013)), Р. Маньковської («Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть» (Львів, 2016)), випусків «Волинського музейного вісника» – спільного видання Волинського краєзнавчого музею та кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки тощо. Ґрунтовному дослідженню проблем національного історичного пам'яткознавства сприяло виконання в університеті під

²⁷ Соціальна та церковна історія Волині (кінець ХVІІІ – середина ХХ ст.). Наукова школа Карліної О.М. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/KARLINA.pdf>.

керівництвом С. Гаврилюк впродовж 2010–2012 рр. державної бюджетної теми «Культурна спадщина західних етнічних українських земель: проблеми вивчення і збереження у XIX–XXI століттях».

С. Гаврилюк докладає зусиль для підготовки науковців – істориків, музеєзнавців, пам'яткознавців, культурологів²⁸. Під її керівництвом діє наукова школа «Історичне пам'яткознавство західних етнічних українських земель XIX–XXI ст.». С. Гаврилюк – науковий керівник 11 здобувачів, які успішно захистили дисертації та здобули науковий ступінь кандидата історичних наук. Серед них – О. Кушпетюк («Історико-краєзнавча діяльність музейних закладів Волині другої половини XIX – початку XX ст.» (2000)), Н. Кінд-Войтюк («Історико-краєзнавчі дослідження та пам'яткоохоронна робота на Волині у 1920–1930-х рр.» (2007)), І. Коробчук («Культурна спадщина та історія Правобережної України у наукових студіях Ореста Левицького», (2009)), Є. Ковальчук («Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2009 рр.)» (2010)), М. Буліга («Волинь у парламентському житті Російської імперії (1905–1917 рр.)» (2012), Л. Заєць («Культурна спадщина Волині у періодиці громадських товариств Правобережної України (остання третина XIX – початок XX ст.)» (2012), Л. Качковська («Діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва щодо вивчення і збереження культурної спадщини Правобережної України» (2012)), Г. Муляр («Пам'яткоохоронна діяльність в Україні у 1944–1991 рр. (на прикладі Волинської і Рівненської областей» (2015)), Д. Зінько («Художній музей м. Луцька: становлення, діяльність, роль у культурно-мистецькому житті Волині» (2016)), С. Мочкін («Сакральні пам'ятки західних областей України в умовах антирелігійної політики другої половини 1940-х – першої половини 1960-х років» (2018)), Л. Мірошниченко-Гусак («Відділ етнографії та народних промислів Волинського краєзнавчого музею: формування

²⁸ Гаврилюк Світлана Віталіївна : біобібліогр. покажч. до ювілею / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; уклад. І.П. Сидорук. Луцьк, 2017. 55 с. Серія «Біобібліографія вчених Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки». URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12861>.

колекції, роль у збереженні національної культурної спадщини (1929–2018 pp.)» (2019))²⁹.

Важливе місце серед тематики досліджень науковців факультету займає історія міжвоєнної Волині. Основний науковий інтерес членів наукового осередку становлять державно-правові, суспільно-політичні та етнокультурні процеси на Волині між двома світовими війнами. Ю. Крамар фокусує свої дослідження на національно-культурному та релігійному житті в регіоні, С. Шульга вивчає суспільно-політичне, соціально-економічне та культурно-освітнє життя чеської громади, а праці О. Разиграєва присвячені питанням злочинності як соціального явища, діяльності правоохоронних органів та функціонування пенітенціарної системи Волинського воєводства. Водночас члени осередку, комплексно досліджуючи вищевказані проблеми, хронологічно не обмежуються лише міжвоєнним періодом, вивчаючи окремі аспекти історії Волинського краю наприкінці XIX – у першій половині XX ст.

Основний доробок наукового осередку становлять численні монографії, статті та інші наукові та науково-популярні праці його членів, участь в організації всеукраїнських та міжнародних конференцій, семінарів та круглих столів різних рівнів, підготовка аспірантів, співпраця із зарубіжними партнерами в рамках грантових проєктів. Ю. Крамар, С. Шульга, О. Разиграєв є членами редколегій багатьох видань, присвячених міжвоєнній історії Волині, міжнаціональним та міжконфесійним відносинам на території краю³⁰.

Наукові школи на факультеті були сформовані і в галузі політичної науки. Першу з них започаткував доктор політичних наук, професор, академік Української академії політичних наук Богдан Олексійович Ярош – «Актуальні проблеми теорії, історії та практики політичної науки, розвитку політичних процесів у західному регіоні України». Її представниками стали В. Бусленко («Становлення і трансформація політичних інституцій західного регіону України в 90 роках XX ст.» (2002)), О. Ярош («Жіночі об'єднання України як суб'єкти державотворення» (2001)), В. Малиноський («Оптимізація функцій органів виконавчої влади України: теоретико-методологічні засади» (2002)), Й. Надольський («Депортаційна політика

²⁹ Гаврилюк Світлана Віталіївна. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/structure/gavrilyuk-svitlana-vitaliyivna>.

³⁰ Крамар Юрій Вікторович. Шульга Світлана Анатоліївна. Разиграєв Олег Володимирович. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/>.

сталінського тоталітарного режиму в західних областях України (1939—1953 рр.)» (2006)³¹.

Напрямами досліджень наукової школи «Політична участь та демократія в Україні», заснованої доктором політичних наук, професором Валерієм Івановичем Бортніковим, є політичні процеси переходу України від авторитаризму до демократії; аналіз президентських, парламентських та місцевих виборів; проблеми легітиматії органів державної влади та управління; форми політичної діяльності та участі; технології мобілізації політичної участі; етнонаціональні та соціокультурні чинники демократичної трансформації; децентралізація місцевого самоврядування; проблеми прозорості органів публічної влади; історія, політична історія Волині; історія, політична історія Луцька. Її представниками є Ю. Пивоваров («Вплив етнонаціонального чинника на процеси демократичної трансформації в Україні» (2012)), В. Троценко («Регіональні особливості політичної участі громадян України в умовах переходу до демократії» (2012)), Б. Мойса («Участь громадських організацій інвалідів у формуванні державної політики щодо осіб з обмеженими можливостями в Україні» (2013)), С. Байрак («Міське самоврядування у контексті демократичної трансформації республіки Польща: досвід для України» (2013)), І. Мельник («Електоральна участь громадян України та Федеративної Республіки Німеччина (1990–2013 рр.)» (2014)), В. Мельник («Розвиток політичного процесу в Україні (на прикладі Волинської області)» (2017)³².

Основними напрямами досліджень наукової школи «Релігія як чинник особистісних і соціальних трансформацій: контекст історії та сучасні візії» (засновник – доктор філософських наук, професор Леонід Йосипович Кондратик) є функціонування в українському соціокультурному бутті традиційної релігії та національної віри, сутнісні вияви української громадянської релігії, роль релігії у функціонуванні громадянського суспільства в сучасній Україні. Феномен релігії розглядається як чинник онтологічної безпеки особи з урахуванням особистісного розуміння смислу історії та специфіки її побутування у перехідних періодах. Її представниками є Т. Запорожець («Утопічна свідомість як атрибутивна характеристика

³¹ Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки / упоряд. А.В. Цюць, М.Л. Ветрова, І.В. Глова. Луцьк, 2010. С. 93.

³² Бортніков Валерій Іванович. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki>.

перехідного періоду» (1999)), О. Сільвестрова («Смисл історії: особистісний вимір» (2000)), О. Дурманенко («Релігія в контексті онтологічної безпеки особистості» (2010)), В. Любчук («Позакультові практики сучасних християнських церков як чинник розбудови громадянського суспільства в Україні» (2016))³³.

Засновником наукової школи археології Волині став доктор історичних наук, професор Михайло Михайлович Кучинко. Представниками школи є В. Петрович («Історична топографія міста Володимира Х–XVIII ст.» (2003)), О. Жук («Історична топографія Луцька Х–XVIII ст.» (2000))³⁴.

Підготовці наукових кадрів також сприяє функціонування у структурі факультету «Центру дослідів Волині» під керівництвом професора Геннадія Бондаренка, «Центру українсько-польських досліджень», яким керує професор Микола Кучерепа, аналітичного центру «Волинь» (керівник – доцент Ольга Кузьмук), лабораторії соціологічних досліджень (керівник – доцент Валентина Любчук), лабораторії гендерних досліджень (керівник – професор Оксана Ярош).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна відзначити, що забезпечення якості підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на факультеті історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету здійснюється за допомогою багаторівневої системи моніторингу розробки, перегляду та реалізації освітньо-наукових програм. Вона включає в себе спільну діяльність здобувачів вищої освіти, гарантів освітньо-наукових програм, завідувачів кафедр, науково-педагогічних працівників, адміністрації факультету, усіх структурних підрозділів університету, роботодавців. Цей процес регулюється відповідними положеннями, затвердженими вченою радою університету. Вони регламентують організацію освітнього процесу здобувачів освітнього ступеня доктора філософії, формування їхньої індивідуальної освітньої траєкторії, практичної підготовки, можливості реалізації прав на академічну мобільність та визнання результатів навчання, набутих у формальній, неформальній та інформальній освіті. Важливим елементом моніторингу якості освіти

³³ Кондратик Леонід Йосипович. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki>.

³⁴ Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки / упоряд. А.В. Цьось, М.Л. Ветрова, І.В. Глова. Луцьк. 2010. С. 61.

здобувачів є періодичні зустрічі із ними та опитування, результати яких враховуються під час перегляду освітньо-наукових програм. Наукова складова частини підготовки докторів філософії на факультеті історії, політології та національної безпеки забезпечується кваліфікованими науковими та науково-педагогічними кадрами, свідченням чого є низка сформованих на факультеті наукових шкіл. Публікація наукових доробків аспірантів можлива у фаховому виданні факультету «Літопис Волині». Атестації здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти сприяє функціонування спеціалізованих вчених рад.

АНОТАЦІЯ

На факультеті історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки досить довго існує практика підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів, що вимагає комплексного підходу та включає освітню та наукову складові частини цього процесу. Система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та діяльність усіх її учасників (здобувачів вищої освіти, гарантів освітньо-наукових програм, завідувачів кафедр, науково-педагогічних працівників, адміністрації факультету, усіх структурних підрозділів університету, роботодавців) щодо реалізації освітньо-наукових програм на факультеті стала предметом даного дослідження. Висвітлено нормативно-правове забезпечення організації освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні у Волинському національному університеті імені Лесі Українки та особливості наукового розвитку в процесі навчання на факультеті історії, політології та національної безпеки (атестація здобувачів, можливість публікації у фахових виданнях, наукових стажувань, можливість брати участь у роботі навчально-наукових лабораторій). За результатами дослідження констатовано, що система моніторингу якості реалізації освітньо-наукових програм є ефективною за умови співпраці усіх стейкхолдерів. Встановлено, що результатом якісної наукової підготовки здобувачів є функціонування низки наукових шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. 75 років успішної історії факультету історії, політології та національної безпеки / упоряд. Я.Б. Ярош, В.К. Баран, В.А. Білик, С.В. Гаврилюк, О.М. Дмитренко, О.М. Каліщук, В.В. Надольська, Л.А. Понедельнік, Л.В. Стрільчук, О.Б. Ярош. Луцьк, 2021. 104 с.

2. Актуальні проблеми історії України. Наукова школа В.К. Барана. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Baran-shkola.pdf>

3. Бортніков Валерій Іванович. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://wiki.vnu.edu.ua/wiki_

4. Відомості про самооцінювання освітньої програми «Інституційні зміни процесів демократичної трансформації в Україні». URL: <https://public.naqa.gov.ua/v1/form-se/6314/view>.

5. Відомості про самооцінювання освітньої програми «Історія та археологія». URL: <https://public.naqa.gov.ua/v0/form-se/2279/view>.

6. Гаврилюк Світлана Віталіївна: біобібліогр. покажч. до ювілею / Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки ; уклад. І.П. Сидорук. Луцьк, 2017. 55 с. Серія «Біобібліографія вчених Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки». URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12861>.

7. Гаврилюк Світлана Віталіївна. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/structure/gavrilyuk-svitlana-vitaliyivna>.

8. Громадське обговорення освітніх програм ВНУ імені Лесі Українки. URL: https://vnu.edu.ua/uk/hromadske-obhovorennya_

9. Каталог освітніх програм та вибіркових дисциплін ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/all-educations>.

10. Кондратик Леонід Йосипович. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki>.

11. Крамар Юрій Вікторович. Шульга Світлана Анатоліївна. Разиграєв Олег Володимирович. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/>.

12. Літопис Волині. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/home>.

13. Про рішення з питань присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань та внесення змін до деяких наказів Міністерства освіти і науки України : Наказ Міністерства освіти і науки України № 894 від 10.10.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-rishen-atestacijnoyi-kolegiyi-ministerstva10102022>.

14. Наукова школа Барана Володимира Кіндратовича. URL: <https://wiki.vnu.edu.ua/>.

15. Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки / упоряд. А.В. Цьось, М.Л. Ветрова, І.В. Глова. Луцьк, 2010. С. 93.

16. Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки / упоряд. А.В. Цьось, М.Л. Ветрова, І.В. Глова. Луцьк. 2010. С. 61.

17. Положення про здобуття наукового ступеня (атестацію) доктора філософії у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Polozhennya-pro-atestatsiyu.pdf>.

18. Положення про наукове стажування аспірантів, докторантів, наукових і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Polozhennya-pro-naukove-stazhuvannya.pdf>.

19. Положення про організацію освітньо-наукового процесу здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) та науковому рівнях у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <http://ra.vnu.edu.ua/viddil-aspirantury-i-doktorantury/normativno-pravova-baza/>.

20. Положення про педагогічну практику аспірантів Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2020-11/Polozhennya-pro-praktyku.pdf>.

21. Положення про порядок формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

22. Положення про раду роботодавців факультету історії, політології та національної безпеки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/faculties-and-institutions/fakultet-istoriyi-politolohiyi-ta-natsionalnoyi-bezpeky>.

23. Положення про розроблення, затвердження, моніторинг, перегляд та закриття освітніх програм у ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

24. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>.

25. Порядок формування освітніх програм та навчальних планів підготовки фахівців за першим (бакалаврським), другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим, освітньо-творчим) рівнями вищої освіти денної (очної) та заочної форм навчання у

Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza>

26. Соціальна та церковна історія Волині (кінець XVIII – середина XX ст.). Наукова школа Карліної О.М. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/KARLINA.pdf>.

27. Стрільчук Людмила Василівна. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/personal/strilchuk-lyudmila-vasilivna>

28. Українсько-польські відносини у XX ст. Наукова школа Кучерепа М.М. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Kucherepa-Naukova-Shkola.pdf>

**Information about the authors:
Yarosh Yaroslav Bohdanovych,**

Doctor of Political Sciences,
Dean of Faculty of History, Political Science and National Security,
Lesya Ukrainka Volyn National University
24, Chopin Street, Lutsk, 43021, Ukraine

Maleonchuk Galyna Oleksandrivna,

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of History of Ukraine
and Archeology
Lesya Ukrainka Volyn National University
24, Chopin Street, Lutsk, 43021, Ukraine